

โครงการสัมมนาวิชาการเรื่อง

“ละครลิง”: มหรสพพื้นบ้านกับการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

จัดโดย

โครงการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ละครลิง)

ภาควิชาวรรณคดี และ คณะกรรมการฝ่ายวิจัย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ร่วมกับ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

วันศุกร์ที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2557 เวลา 8.30-16.00 น.

ณ ห้องแสดงดนตรี ชั้น 2 อาคารจุฬาภรณ์พิศาลศิลป์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1. หลักการและเหตุผล

“ละครลิง” เป็นมหรสพพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่มีความนิยมมากในอดีต ลิงส่วนใหญ่ที่นำมาแสดงมักเป็นลิงพันธุ์พื้นเมืองของไทย ได้แก่ ลิงกัง ลิงบุด และลิงเสน ในการแสดงละครลิง นายโรงจะนั่งอยู่มุมเวทีแล้วบังคับให้ลิงร่ายรำออกท่าทางไปตามที่ฝึก โดยนายโรงเป็นคนพากย์เรื่องราว ร้องส่งให้ปีศาจรับ และให้จังหวะเป็นช่วงๆ สำหรับเนื้อเรื่องที่ใช้แสดงนั้นนิยมเรื่องจักรๆ วงศ์ๆ เช่น จันทโครพ พระอภัยมณี ไกรทอง แก้วหน้าม้า พระรถเมรี ฯลฯ มักแสดงตอนลาพระอาจารย์กลับบ้านเมือง นอกจากนั้นยังมีชุดการแสดงเบ็ดเตล็ด เช่น ชุดหัดทหาร ชุดขี่ม้า ชุดยิงปืน ชุดพม่ารำชวาน ชุดกายกรรม เป็นต้น ปัจจุบันได้มีการนำเรื่องละครโทรทัศน์และภาพยนตร์ร่วมสมัยมาแสดงเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มสีสันและความสนุกสนานให้แก่ผู้ชม

จากการวิจัยพบว่า ปัจจุบันละครลิงมีพื้นที่การแสดงน้อยลง เพราะไม่ได้รับความนิยมเช่นในอดีต ในประเทศไทยเหลือละครลิงเพียงคณะเดียว คือ “คณะศิษย์พระกาฬ” ที่ยังคงสืบทอดการแสดงนี้อยู่ องค์ความรู้ “ละครลิง” จึงอยู่ในภาวะวิกฤตเสี่ยงต่อการสูญหาย ประกอบกับเจ้าขององค์ความรู้ คือ นายปัญญา กันรอบรู้ หัวหน้าคณะ เป็นผู้สูงวัยและมีสุขภาพไม่แข็งแรง จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องมีการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลองค์ความรู้ดังกล่าวไว้ไม่ให้สูญหาย ประกอบกับมหรสพพื้นบ้านประเภทนี้ยังมีชีวิตและมีศักยภาพในการสร้างสรรค์ประโยชน์ในรูปแบบการแสดงที่เป็นหนึ่งเดียวของประเทศและหนึ่งเดียวของโลก และสมควรได้รับการทำนุบำรุงในฐานะศิลปวัฒนธรรมสำคัญของชาติ

ความสำคัญของละครลิงในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ คือ การเป็นมหรสพพื้นบ้านของไทยที่คิดค้น สร้างสรรค์ และถ่ายทอดด้วยภูมิปัญญาของคนไทย แสดงออกถึงอุปนิสัยของคนไทย ที่ชอบความสนุกสนาน และผูกพันกับสัตว์อย่างลิงจนสามารถฝึกฝนให้เกิดเป็นการแสดงได้ ละครลิงจึงถือเป็นศิลปะการแสดงที่เกิดจากการสั่งสม ตกผลึก และถ่ายทอดองค์ความรู้ในคณะ (ครอบครัว) จากรุ่นสู่รุ่น และสะท้อนอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านไทยได้อีกทางหนึ่งด้วย

ผู้จัดโครงการเห็นเป็นโอกาสอันดีที่จะจัด โครงการสัมมนาวิชาการเรื่อง “ละครลิง”: มหรสพพื้นบ้านกับการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลจากงานวิจัยเรื่อง “โครงการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ละครลิง)” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2557 เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เรื่องละครลิงจากเจ้าขององค์ความรู้ นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป และเป็นเวทีรับฟังข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะให้ขึ้นทะเบียน “ละครลิง” เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ สาขา ศิลปะการแสดงด้วย

โครงการดังกล่าวจะดำเนินการในลักษณะการบูรณาการงานวิจัยกับการบริการวิชาการแก่สังคม การเรียนการสอน และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม โดยนำข้อค้นพบใหม่เกี่ยวกับละครลิงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยจัดพิมพ์เป็นหนังสือประกอบการสัมมนาเผยแพร่สู่สาธารณะ และบูรณาการงานวิจัยดังกล่าวกับการเรียนการสอน ในรายวิชา 01376334 วรรณคดีการแสดง หัวข้อการแสดงพื้นบ้าน เพื่อเปิดมิติใหม่ของการศึกษาวรรณคดีการแสดงของชาวบ้าน โดยจะได้ดำเนินกิจกรรมให้นิสิตที่เรียนวิชาดังกล่าว ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับละครลิงในมิติต่างๆ รวม 5 ด้าน ได้แก่ 1) ลิงในโลภวิทยาศาสตร์ 2) ลิงในวรรณกรรมไทย 3) ลิงในนาฏกรรมไทย 4) ละครลิงในประเทศไทย และ 5) ละครลิงคณะศิษย์พระกาฬ เพื่อจัดนิทรรศการ “ละครลิง: ประวัติ พัฒนาการ และบทบาทในสังคมไทย” ผ่านการดำเนินงานในรูปแบบ PDCA เพื่อเสริมสร้างทักษะทางวิชาการ (กระบวนการค้นคว้าวิจัย) และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้แก่ นิสิต ตลอดจนสร้างความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของ “ละครลิง” ในฐานะมหรสพพื้นบ้านของไทยในหมู่เยาวชนรุ่นใหม่ ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญของการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติอย่างยั่งยืน

โครงการสัมมนาวิชาการเรื่อง “ละครลิง”: มหรสพพื้นบ้านกับการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จะเป็นประโยชน์ในแง่ของการบุกเบิกองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการของการแสดงละครลิง ทำให้คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมเป็นที่รู้จักในฐานะองค์กรที่มีส่วนสำคัญในการเก็บรวบรวมองค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมทั้งในฐานะหน่วยงานหลักที่มีส่วนทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ ส่งเสริมให้เกิดการเคารพมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน และเพิ่มความตระหนักในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ให้เกิดความชื่นชมในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนี้ร่วมกัน

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เรื่อง “ละครลิง” ในหมู่ชุมชนการแสดง นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
- 2) เพื่อเป็นเวทีรับฟังข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะให้ขึ้นทะเบียน “ละครลิง” เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ
- 3) เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของ “ละครลิง” ในฐานะมหรสพพื้นบ้านและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ
- 4) เพื่อบูรณาการงานวิจัยเรื่อง “โครงการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ละครลิง)” กับบริการทางวิชาการแก่สังคม การเรียนการสอน และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- 5) เพื่อสร้างเครือข่ายการวิจัยงานด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับหน่วยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาบันการศึกษา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม และกลุ่มศิลปินพื้นบ้าน

6) เพื่อให้คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมเป็นที่รู้จักในฐานะองค์กรที่มีส่วนสำคัญในการเก็บรวบรวมองค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมทั้งในฐานะหน่วยงานหลักที่มีส่วนทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

3. ผู้รับผิดชอบโครงการ

- 1) โครงการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ละครลิง)
- 2) ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 3) คณะกรรมการฝ่ายวิจัย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 4) กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ผู้ประสานงานโครงการ: อาจารย์รัตนพล ชื่นคำ หัวหน้าโครงการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ละครลิง)

4. ผู้เข้าร่วมโครงการ (กลุ่มเป้าหมาย)

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องขององค์ความรู้เรื่อง “ละครลิง” ได้แก่ นักวิชาการ อาจารย์ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป จำนวน 100 คน

5. ค่าลงทะเบียน

ไม่เก็บค่าลงทะเบียน

6. กำหนดวัน เวลา และสถานที่จัดโครงการ

วันศุกร์ที่ 7 พฤศจิกายน 2557 เวลา 8.30-16.00 น. ณ ห้องแสดงดนตรี ชั้น 2 อาคารจุฬารภรณ์พิศาลศิลป์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

7. ลักษณะกิจกรรม

การบรรยาย การเสวนา การอภิปราย การชมวีดิทัศน์และการแสดง

8. แผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	ระยะเวลา (ภาคต้น ปีการศึกษา 2557)			
	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม	พฤศจิกายน
1) จัดเตรียมโครงการ				
2) ขออนุมัติโครงการ				
3) ประสานงานกับวิทยากร				
4) จัดทำหนังสือประกอบการสัมมนา				
5) เตรียมความพร้อมของสถานที่จัดประชุม				
6) ส่งจดหมายเชิญ				
7) จัดโครงการสัมมนาวิชาการ				7 พ.ย.2557
8) ประเมินผลโครงการ				

9. วิทยากร

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้เรื่อง “ละครลิง” ได้แก่ นักวิชาการ อาจารย์ จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ผู้เข้าร่วมประชุมและกลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้เรื่อง “ละครลิง”
- 2) เกิดกระบวนการให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยรับฟังข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพื่อเสนอขึ้นทะเบียน “ละครลิง” เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ
- 3) ผู้เข้าร่วมประชุมและกลุ่มเป้าหมายเกิดความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของ “ละครลิง” ในฐานะมหรสพพื้นบ้านและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ
- 4) เกิดผลงานการบูรณาการการวิจัยเรื่อง “ละครลิง” กับการบริการทางวิชาการแก่สังคม การเรียนการสอน และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ในรูปแบบหนังสือประกอบการสัมมนาและนิทรรศการ
- 5) เกิดเครือข่ายการวิจัยงานด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับหน่วยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาบันการศึกษา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม และกลุ่มศิลปินพื้นบ้าน
- 6) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม เป็นที่รู้จักในฐานะองค์กรที่มีส่วนสำคัญในการเก็บรวบรวมองค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมทั้งในฐานะหน่วยงานหลักที่มีส่วนทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

กำหนดการ

การสัมมนาวิชาการเรื่อง

“ละครลิง”: มหรสพพื้นบ้านกับการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

จัดโดย

โครงการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ละครลิง)
ภาควิชาวรรณคดี และ คณะกรรมการฝ่ายวิจัย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ร่วมกับ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม
วันศุกร์ที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2557 เวลา 8.30-16.00 น.
ณ ห้องแสดงดนตรี ชั้น 2 อาคารจุฬาภรณ์พิศาลศิลป์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

8.30-9.00 น.	ลงทะเบียน-รับเอกสารประกอบการสัมมนา ชมนิทรรศการ “ละครลิง: ประวัติ พัฒนาการ และบทบาทในสังคมไทย”
9.00-9.15 น.	พิธีเปิด
9.15-10.00 น.	การบรรยายหัวข้อ “ศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ศาสตราจารย์สุภิญญา อุทยานยา ผู้อำนวยการศูนย์คติชนวิทยา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ปรึกษาโครงการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ละครลิง)
10.00-10.15 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.15-11.00 น.	การบรรยายหัวข้อ “ผู้สืบทอดศิลปะการแสดง: มุมมองจากการศึกษาวรรณคดีการแสดงและ คติชนวิทยา” รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต วิงวอน ผู้ทรงคุณวุฒิประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วรรณคดีไทย) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
11.00-12.00 น.	การเสวนาหัวข้อ “ละครลิงคณะศิษย์พระกาฬ: จากอดีตถึงปัจจุบัน” คุณปัญญา กั้นรอบรู้ เจ้าของคณะศิษย์พระกาฬ (คณะละครลิงที่เหลืออยู่เพียงคณะเดียวในประเทศไทย) คุณคณิต เสริมสิริมงคล ผู้อำนวยการ บริษัทสวนสัตว์พาด้า จำกัด
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน (ตามอัธยาศัย)
13.00-13.15 น.	ชมวิดีโอทัศน์ “ละครลิงคณะตำรงศิลปวานร” จากศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ
13.15-14.00 น.	การเสวนาหัวข้อ “จากละครสัตว์ถึงละครลิง: เรื่องเล่าและความทรงจำที่หายไป” คุณแอนก นาวิกมูล บ้านพิพิธภัณฑ์ คุณสุตารา อุทยานยา มุขนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์
14.00-14.45 น.	การเสวนาหัวข้อ “อนาคตของละครลิงในมุมมองของผู้สืบทอด” คุณวัชรุณ คุณวารี และคุณประกิจ กั้นรอบรู้ ผู้สืบทอดละครลิง “คณะศิษย์พระกาฬ”

- 14.45 -15.15 น. ชมการแสดง “ละครลิงคณะศิษย์พระกาฬ”
- 15.15-15.30 น. สรุปลงและรับฟังข้อคิดเห็น การเสนอขึ้นทะเบียน “ละครลิง” เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
อาจารย์รัตน์พล ชื่นคำ
ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
หัวหน้าโครงการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ละครลิง)
- 16.00 น. พิธีปิด

พิธีกร: คุณคมสันต์ สุหนต์
หัวหน้าโครงการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (หนังใหญ่)
ผู้ก่อตั้งและบรรณาธิการวารสารเชิดสยาม

หมายเหตุ: กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม